

Barnehagens fysiske inne og utemiljø

KRITERIEOMRÅDER

Rom og materiell

Foto: Nils Petter Dale

Rom og materiell

Hvordan en barnehage er utstyrt og innredet er viktig for barnas lek, læring og trivsel.

Tilgang til ulike typer materialer, leker, innredning og utstyr bør være gjennomtenkt og kan med fordel endres i tråd med barnas behov og interesser.

Det fysiske miljøet i barnehagen skal invitere barna til et mangfold av lek og aktivitet både ute og inne.

Kriterier

Kriteriene for tilrettelegging av det fysiske miljøet i barnehagen er et verktøy som kan hjelpe barnehageeiere og personalet i barnehager når man skal fylle inne og utemiljøet med utstyr, inventar, materialer, leker og andre elementer som kan fremme lek, læring og trivsel.

Kriteriene kan være nyttige enten når man skal innrede en helt ny barnehage eller endre på miljøet i en eksisterende barnehage.

Kriteriene må også sees i sammenheng med de øvrige kriteriene for barnehagens fysiske inne og utemiljø. I tillegg må man ta i betraktning gjeldende rammefaktorer (lover og regler).

KRITERIER

- VARIERTE LØSEMATERIALER
- NATUR
- TILGJENGELIGHET
- FORANDERLIGHET OG FLEKSIBILITET
- STEDER FOR VARIERT LEK
- AVGRENSNING OG FORSTERKNING

Varierte løsmaterialer

Med løsmaterialer mener vi alle typer løse gjenstander som barn kan frakte rundt på og bruke når de leker.

Et rikt mangfold av løsmaterialer, både definerte og udefinerte, som barna har god tilgang til er viktig fordi det inspirerer barn til kreativ lek både ute og inne.

VIKTIGE FAKTORER FOR VARIERTE LØSMATERIALER

MANGFOLD

Ulike typer materialer som barn kan bruke er viktig for at alle barn kan finne noe de liker, men også at ulike materialer sammen kan gi inspirasjon til lek.

Man bør ha en kombinasjon av:

- Definerte leker og utstyr (f.eks. biler, dukker, spader osv.)
- Udefinerte materialer (f.eks. gjenbruks-materialer, leire, planker osv.).

MENGDE

Løsmaterialer bør finnes i så stor mengde at flere barn og barnegrupper kan leke og bruke dem samtidig. Dette styrker både samholdet og variasjonsmulighetene i leken.

ORGANISERING AV LØSMATERIALENE

Det inspirer barna å ta i bruk løsmaterialene hvis de er sortert og systematisert på en oversiktlig og tilgjengelig måte.

- Like løsmaterialer kan samles i transparente kasser og de kan også systematiseres etter farge, størrelse, form, tekstur etc.
- Gode og lett tilgjengelige lagringsmuligheter i nær tilknytning til aktuelle lekesoner er viktig.

KVALITET

- Løsmaterialer som er utslitt eller gått i stykker må erstattes med nytt eller repareres.
- Utvalget av definerte leker bør kunne brukes på ulike måter og i ulike typer lek, av både jenter og gutter.

Tips!

- Sjekk ut om det finnes et ReMida-senter i din kommune som kan tilby resirkulering av løsmaterialer og tips til bruk.
- Involver foreldre og nærmiljøet til barnehagen for å skaffe tilveie både mangfold og mengde av definerte og udefinerte løsmaterialer.

Natur

Med løsmaterialer mener vi alle typer løse gjenstander som barn kan frakte rundt på og bruke når de leker.

Et rikt mangfold av løsmaterialer, både definerte og udefinerte, som barna har god tilgang til er viktig fordi det inspirerer barn til kreativ lek både ute og inne.

VIKTIGE FAKTORER FOR NATUR

NATURMATERIALER

Barn foretrekker lek der det er innslag av natur og der de har tilgang på naturmaterialer som steiner, stubber, stokker, kvister og kongler.

Det er derfor viktig at barn har rik tilgang til naturmaterialer både ute og inne.

Særlig for barnehager som har lite av naturelementer i uteområdet sitt, kan for eksempel store potteplanter, akvarium, terrarium og blomsterpotter være et godt alternativ.

BEVARE VEGETASJON

- Det er viktig at natur og naturmaterialer finnes både ute og inne i barnehagen.
- Vegetasjon som trær, busker, gress og blomster gir barn sanseopplevelser og muligheter for undring, utforskning og lek som asfalt og gummiunderlag ikke gjør.

PLANTING OG DYRKING

Barnehager som har kjøkkenhage kan dyrke urter og grønnsaker som barna kan smake på. Bærbusker og frukttrær viser barna hvor noe av maten vi spiser kommer fra.

Barna bruker også blader fra busker og gress som ingredienser når de lager lekke retter i rolleleken sin.

SAND OG VANN

Lek og konstruksjon med sand og vann er veldig populært og derfor bør det være tilgang på vann der det er sand.

Tips!

- Tilfør uteområdet i barnehagen mengder med naturmaterialer som barna kan bruke i leken, både ute og inne.
- Lag en plan for kjøkkenhage og beplantning, og annonser etter «brukte» frukttrær og bærbusker i nærmiljøet.
- La sand ligge i store hauger i sandkassa i stedet for å jevne den utover.
- Sand og vann hører sammen.

Tilgjengelighet

Personalet kan skape en barnehage hvor miljøet blir et redskap som styrker barns medvirkning.

Rom, inventar, materialer og leker må derfor være tilgjengelig for barna og presenteres på en inspirerende måte som inviterer barna til å ta det i bruk i lek både ute og inne.

Tilgang til ulike miljø og lekmateriell vil styrke barns lek.

VIKTIGE FAKTORER FOR TILGJENGELIGHET

OPPBEVARING AV LEKER OG MATERIALER

Oppbevaring av materialer i reoler, skuffer, hyller og bokser bør i mest mulig grad være i barnehøyde slik at barna selv kan finne dem frem og ta de i bruk.

- I uteområdet i barnehagen er det praktisk å ha flere oppbevaringsmuligheter (boder og skur) for redskaper og materiell slik at de blir lett tilgjengelig for barna der de leker.
- Gode oppbevaringsløsninger letter arbeidet med å holde orden i tilgjengelig lekmateriell i hverdagen.

PRESENTASJON AV LEKER OG MATERIALER

For at barn skal bli inspirert og lettere komme i gang med lek, er det viktig at det alltid er noen leker og materialer synlig for barna.

- Presentasjon av leker og materiell handler om å rydde frem og iscenesette et inspirerende og spennende lekemiljø.
- Dette gjelder både ute og inne.

ROM

Rom, steder og lekesoner bør etterstrebtes å være åpne og tilgjengelige for barna slik at de kan ta de i bruk på eget initiativ.

Tips!

- La barnas interesser være utgangspunktet for hvilke leker og materiell som blir presentert i hverdagen.
- Ruller på tilgjengelige leker og løsmaterialer slik at barna jevnlig får nye impulser til lek.
- Etabler gode rutiner for å sikre at et godt lekemiljø blir i varetatt. Å rydde frem leker er alles ansvar og kan styrke barns medvirkning og trivsel.
- Etabler flere lagringsmuligheter for lekmateriell i uterommet.

Foranderlighet og fleksibilitet

Med foranderlighet og fleksibilitet menes barn og personalet sine muligheter til å gjøre endringer i det fysiske miljøet inne og ute i barnehagen.

For å kunne forandre det fysiske miljøet trengs fleksibilitet ved at elementer kan brukes på mange forskjellige måter.

VIKTIGE FAKTORER FOR FORANDERLIGHET OG FLEKSIBILITET

FLYTTBAR INNREDNING

Flyttbare skillevegger, hyller og kasser med hjul, tepper og møbler kan brukes til å endre innemiljøet og skape skjermede soner for variert lek.

FLERBRUKSLØSNINGER

Romløsninger som kan endres slik at de kan brukes på flere måter.

- Inne kan garderoben brukes til for eksempel tumlelek i deler av dagen hvis en legger matter på gulvet.
- Ute kan utstyrsboder brukes som lekehytter når utstyret er tatt ut.
- En gapahuk med låsbare dører kan være lager for sykler om natten.

ÅRSTIDSVARIASJONER

Med årstidsvariasjoner kommer endringer i vær og føreforhold som åpner for å tilrettelegge for sesongbetont lek.

- Ballsletta kan lett omdannes til skøytebane og bakker kan lett omdannes til et ake- og skibakke om vinteren.
- Noen plasser må en kanskje polstre stolper og lekeapparater for at det skal være mulig.
- Snø som blir ryddet kan med fordel legges i hauger som barna kan leke i.

Tips!

- Gi barna muligheten til å forandre på det fysiske miljøet ved å gi de tilgang til fleksible konstruksjonsmaterialer som skillevegger og flyttbare møbler og melkekasser.
- Personalet bør jevnlig jobbe med forandring av lekemiljøet både ute og inne, og tillate at barna også gjør endringer.
- Sørg for at det er et rikt utvalg av løsmaterialer i ulike størrelser både ute og inne som barna har tilgang til.

Steder for variert lek

I barnehagens fysiske miljø skal det være steder både inne og ute som innbyr til mange forskjellige typer lek og aktivitet.

Barn har behov for steder for fysisk aktiv lek, konstruksjonslek, symbolsk lek og steder for ro og hvile.

VIKTIGE FAKTORER FOR VARIERT LEK

ROMVARIASJON

Rommet er en viktig del av pedagogikken og skal gi sansestimuli og inspirasjon til utforskning, lek og læring.

- Både ute og inne i barnehagen er det behov for ulike typer rom som inviterer til ulike typer lek.
- Store åpne områder med plass til mange barn og avgrensede, mindre rom for mindre grupper.

LEKESONER

En lekesone er et avgrenset sted som er tilrettelagt for lek. Gode lekesoner fører til mer lek og mer vedvarende lek både ute og inne. Det viktig at er lekesoner er tydelige, varierte og de må lett kunne endres.

TEMAVARIASJON

Temabasert tilrettelegging for lek i rom og lekesoner kan være en god måte å skape variasjon i leken.

Inspirasjon til valg av tema kan være hva barna er opptatt av (for eksempel bøker, spill, film) eller fagområder i Rammeplanen, årsplan, årstider, høytider osv.

Tips!

- Bruk møbler og innredning til å lage skjermede og foranderlige rom og lekesoner.
- Test ut hvordan tematiske og tydelige lekesoner påvirker leken i åpne romarealer.
- La barnas interesser være utgangspunktet for valg av tema når lekesoner og rom skal tilrettelegges.

Avgrensning og forsterkning

Avgrensning og forsterkning i det fysiske miljøet handler om hvordan ulike soner gir rom for varierte typer lek, og hvordan lekesoner kan forsterke hverandre ved at de henger sammen på en god måte, ute og inne.

VIKTIGE FAKTORER FOR AVGRENSNING OG FORSTERKNING

GODE SAMMENHENGER MELLOM ULIKE SONER

Tydelige lekesoner skal være tilrettelagt slik at det er lett for barna å se muligheter for ulike typer lek.

- Plasser soner slik at de forsterker og at de sammen kan bidra til god og variert lek.
- Soner for tumlelek passer for eksempel godt sammen med soner for utkledding og rollelek.
- Det er viktig med gode siktlinjer, spesielt for de yngste barna

GANGLINJER OG FORFLYTNING

Når det gjøres endringer og det skapes soner for lek i det fysiske miljøet, er det viktig at personalet også har en plan for ganglinjer og forflytning mellom de ulike sonene.

- Gjennomtenkte ganglinjer inne og ute binder rom og soner sammen på en slik måte at det forsterker hverandre positivt, samtidig som de beskytter leken mot forstyrrelser.

Tips!

- Lag en plan for de endringene som er planlagt i det fysiske miljøet der det også blir tatt hensyn til behovet for forflytning mellom ulike rom og soner.
- Sørg for at møbler og inventar er i en høyde som ivaretar gode siktlinjer for de yngste barna.
- Lag tydelige ganglinjer mellom lekesonene for å skjerme leken og legge til rette for samspillet mellom ulike soner.

